

In nova fert animus mūtātās dīcere fōrmās
corpora; dī, coeptīs (nam vōs mūtāstis et illās)
adspīrāte meīs prīmāque ab orīgine mundi
ad mea perpetuum dēdūcite tempora carmen!
Ante mare et terrās et quod tegit omnia caelum
ūnus erat tōtō nātūrae vultus in orbe,
quem dīxēre chaos: rudis indīgestaque mōlēs
nec quicquam nisi pondus iners congestaque eōdem
nōn bene iūctārum discordia sēmina rērum.
nūllus adhūc mundō praebebāt lūmina Tītān,
nec nova crēscendō reparābat cornua Phoebē,
nec circumfūsō pendēbat in āere tellūs
ponderibus librāta suīs, nec bracchia longō
margine terrārum porrēxerat Amphitrītē;
utque erat et tellūs illīc et pontus et āēr,
sīc erat īnstabilis tellūs, innābilis unda,
lūcis egēns āēr; nūllī sua fōrma manēbat,
obstābatque aliīs aliud, quia corpore in ūnō
frīgida pugnābant calidīs, ūmentia siccīs,
mollia cum dūrīs, sine pondere, habentia pondus.
Hanc deus et melior litem nātūra dirēmit.
nam caelō terrās et terrīs abscidit undās
et liquidum spissō sēcŕēvit ab āere caelum.
quae postquam ēvolvit caecōque exēmit acervō,
dissociāta locīs concordī pāce ligāvit:
īgnea convexī vīs et sine pondere caelī
ēmicuit summāque locum sibi fēcit in arce;
proximus est āēr illī levitāte locōque;
dēnsior hīs tellūs elementaque grandia trāxit
et pressa est gravitāte suā; circumfluus ūmor
ultima possēdit solidumque coercuit orbem.
Sic ubi dispositam quisquis fuit ille deōrum
congeriem secuit sectamque in membra coēgit,
prīncipiō terram, nē nōn aequālis ab omnī

parte foret, magnī speciem glomerāvit in orbis.
tum freta diffundī rapidisque tumēscere ventīs
iussit et ambītae circumdare litora terrae;
addidit et fontēs et stāgna inmēsa lacūsque
flūminaque oblīquīs cīnxit dēclīvia rīpīs,
quae, dīversa locīs, partim sorbentur ab ipsā,
in mare perveniunt partim campōque receptā
liberiōris aquae prō rīpīs litora pulsant.
iussit et extendī campōs, subsīdere vāllēs,
fronde tegī silvās, lapidōsōs surgere montēs,
utque duae dextrā caelum totidemque sinistrā
parte secant zōnae, quīnta est ārdentior illīs,
sīc onus inclūsum numerō distīnxit eōdem
cūra deī, totidemque plagae tellūre premuntur.
quārum quae mediā est, nōn est habitābilis aestū;
nix tegit alta duās; totidem inter utramque locāvit
temperiemque dedit mixtā cum frīgore flamma.
Inminet hīs āēr, quī, quantō est pondere terrae
pondus aquae levius, tantō est onerōsior ignī.
illīc et nebulās, illīc cōnsistere nūbēs
iussit et hūmānās mōtūra tonitrua mentēs
et cum fulminibus facientēs fulgura ventōs.
Hīs quoque nōn passim mundī fabricātor habendum
āera permīsit; vix nunc obsistitur illīs,
cum sua quisque regat dīversō flāmina tractū,
quīn lanient mundum; tanta est discordia frātrum.
Eurus ad Aurōram Nabataeaeque rēgna recessit
Persidaeque et radiīs iuga subdita mātūtīnīs;
vesper et occiduō quae litora sōle tepēscunt,
proxima sunt Zephyrō; Scythiam septemque triōnēs
horrifer invāsit Boreās; contrāria tellūs
nūbibus adsiduīs pluvīaque madēscit ab Austrō.
haec super inposuit liquidum et gravitāte carentem
aethera nec quicquam terrēnae faecis habentem.

Vix ita līmitibus dissaepserat omnia certīs,
cum, quae pressa diū fuerant cālīgine caecā,
sīdera coepērunt tōtō effervēscere caelō;
neu regiō foret ūlla suīs animālibus orba,
astra tenent caeleste solum fōrmaeque deōrum,
cessērunt nitidīs habitandae piscibus undae,
terra ferās cēpit, volucrēs agitābilis āēr.
Sānctius hīs animal mentisque capācius altae
dēerat adhūc et quod dominārī in cētera posset:
nātus homō est, sīve hunc dīvīnō sēmine fēcit
ille opifex rērum, mundī meliōris origō,
sīve recēns tellūs sēductaque nūper ab altō
aethere cognātī retinēbat sēmina caelī.
quam satus Īapetō, mixtam pluviālibus undīs,
finxit in effigiem moderantum cūncta deōrum,
prōnaque cum spectent animālia cētera terram,
ōs hominī sublīme dedit caelumque vidēre
iussit et ērēctōs ad sīdera tollere vultūs:
sīc, modo quae fuerat rudis et sine imāgine, tellūs
induit ignōtās hominum conversa figūrās.
Aurea prīma sata est aetās, quae vindice nūllō,
sponte suā, sine lēge fidem rēctumque colēbat.
poena metūsque aberant, nec verba minantia fixō
aere legēbantur, nec supplex turba timēbat
iūdicis ōra suī, sed erant sine vindice tūtī.
nōndum caesa suīs, peregrīnum ut vīseret orbem,
montibus in liquidās pīnus dēscenderat undās,
nūllaque mortālēs praeter sua litora nōrant;
nōndum praecipitēs cingēbant oppida fossae;
nōn tuba dērēctī, nōn aerīs cornua flexī,
nōn galeae, nōn ēnsis erat: sine mīlitis ūsū
mollia sēcūrae peragēbant ōtia gentēs.
īpsa quoque inmūnis rastrōque intācta nec ūllīs
saucia vōmeribus per sē dabat omnia tellūs,

contentique cibis nullō cōgente creatīs
arbutēos fētūs montānaque frāga legēbant
cornaque et in dūrīs haerentia mōra rubētīs
et quae dēciderant patulā Iovis arbore glandēs.
vēr erat aeternum, placidīque tepentibus aurīs
mulcēbant zephyrī nātōs sine sēmine flōrēs;
mox etiam frūgēs tellūs inarāta ferēbat,
nec renovātus ager gravidīs cānēbat aristīs;
flūmina iam lactīs, iam flūmina nectaris ibant,
flāvaque dē viridī stillābant ilice mella.

Postquam Sāturnō tenebrōsa in Tartara missō
sub Iove mundus erat, subiit argentea prōlēs,
aurō dēterior, fulvō pretiōsior aere.

Iuppiter antīquī contrāxit tempora vērīs
perque hiemēs aestūsque et inaequālīs autumnōs
et breve vēr spatiīs exēgit quattuor annum.
tum prīmum siccīs aēr fervōribus ustus
canduit, et ventīs glaciēs adstricta pendit;
tum prīmum subiēre domōs; domus antra fuērunt
et dēnsī fruticēs et vīnctae cortice virgae.

sēmina tum prīmum longīs Cereālia sulcīs
obruta sunt, pressīque iugō gemuēre iuvencī.

Tertia post illām successit aēnea prōlēs,
saevior ingeniūs et ad horrida prōmptior arma,
nōn scelerāta tamen; dē dūrō est ultima ferrō.

prōtinus inrūpit vēnae peiōris in aevum
omne nefās: fūgēre pudor vērūmque fidēsque;
in quōrum subiēre locum fraudēsque dolusque
īnsidiaeque et vīs et amor scelerātus habendī.
vēla dabant ventīs nec adhūc bene nōverat illōs
nāvita, quaeque prius steterant in montibus altīs,
flūctibus ignōtīs īnsultāvēre carīnae,
commūnemque prius ceu lūmina sōlis et aurās
cautus humum longō signāvit līmite mēnsor.

nec tantum segetēs alimentaue dēbita dīves
poscēbātur humus, sed itum est in vīscera terrae,
quāsque recondiderat Stygiūque admōverat umbrīs,
effodiuntur opēs, inrītāmenta malōrum.
iamque nocēns ferrum ferrōque nocentius aurum
prōdierat, prōdit bellum, quod pugnat utrōque,
sanguineāque manū crepitantia concutit arma.
vivitur ex raptō: nōn hospes ab hospite tūtus,
nōn socer ā generō, frātrum quoque grātia rāra est;
inminet exitiō vir coniugis, illa marītī,
lūrida terribilēs miscent aconīta novercae,
filius ante diem patriōs inquirit in annōs:
victa iacet pietās, et virgō caede madentis
ultima caelestum terrās Astraea reliquit.
Nēve foret terrīs sēcūrior arduus aether,
adfectāsse ferunt rēgnum caeleste gigantās
altaque congestōs strūxisse ad sīdera montis.
tum pater omnipotēns missō perfrēgit Olympum
fulmine et excussit subiectō Pēliōn Ossae.
obruta mōle suā cum corpora dīra iacērent,
perfūsam multō nātōrum sanguine Terram
immaduisse ferunt calidumque animāsse cruōrem
et, nē nūlla suae stirpis monimenta manērent,
in faciem vertisse hominum; sed et illa propāgō
contemptrīx superum saevaeque avidissima caedis
et violenta fuit: scīrēs ē sanguine nātōs.
Quae pater ut summā vīdit Sāturnius arce,
ingemit et factō nōndum vulgāta recentī
foeda Lycāoniae referēns convīvia mēnsae
ingentēs animō et dignās Iove concipit irās
conciliumque vocat: tenuit mora nūlla vocātōs.
Est via sublīmis, caelō manifestā serēnō;
lactea nōmen habet, candōre notābilis ipsō.
hāc iter est superīs ad magnī tēcta Tonantis

rēgālemque domum: dextrā laevāque deōrum
ātria nōbīlium valvīs celebrantur apertīs.
plēbs habitat dīversa locīs: hāc parte potentēs
caelicolae clārīque suōs posuēre penātēs;
hic locus est, quem, sī verbīs audācia dētur,
haud timeam magnī dixisse Palātia caelī.
Ergō ubi marmoreō superī sēdēre recessū,
celsior ipse locō scēptrōque innīxus eburnō
terrificam capitis concussit terque quaterque
caesariem, cum quā terram, mare, sīdera mōvit.
tālibus inde modīs ōra indignantia solvit:
'nōn ego prō mundi rēgnō magis ānxius illā
tempestāte fuī, quā centum quisque parābat
inicere anguipedum captīvō bracchia caelō.
nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab ūnō
corpore et ex ūnā pendēbat origīne bellum;
nunc mihi quā tōtum Nēreus circumsonat orbem,
perdendum est mortāle genus: per flūmina iūrō
īnfera sub terrās Stygiō lābentia lūcō!
cūncta prius temptanda, sed inmedicābile cūrae
ēnse recīdendum, nē pars sincēra trahātur.
sunt mihi sēmideī, sunt, rūstica nūmina, nymphae
faunīque satyrīque et monticolae silvānī;
quōs quoniam caelī nōndum dignāmur honōre,
quās dedimus, certē terrās habitāre sināmus.
an satis, ō superī, tūtōs fore crēditis illōs,
cum mihi, quī fulmen, quī vōs habeōque regōque,
strūxerit īnsidiās nōtus feritāte Lycāōn?'
Cōnfremuēre omnēs studiīsque ārdentibus ausum
tālia dēposcunt: sīc, cum manus īnpia saevit
sanguine Caesareō Rōmānum exstinguere nōmen,
attonitum tantae subitō terrōre ruīnae
hūmānum genus est tōtusque perhorruit orbis;
nec tibi grāta minus pietās, Auguste, tuōrum

quam fuit illa Iovī. quī postquam vōce manūque
murmura compressit, tenuēre silentia cūctī.
substitit ut clāmor pressus gravitāte regentis,
Iuppiter hoc iterum sermōne silentia rūpit:
'ille quidem poenās (cūram hanc dīmittite!) solvit;
quod tamen admissum, quae sit vindicta, docēbō.
contigerat nostrās infāmia temporis aurēs;
quam cupiēns falsam summō delābor Olympō
et deus hūmānā lūstrō sub imāgine terrās.
longa mora est, quantum noxae sit ubīque repertum,
ēnumerāre: minor fuit ipsa infāmia vērō.
Maenala trānsieram latebrīs horrenda ferārū
et cum Cyllēne gelidī pīnēta Lycaeī:
Arcadis hinc sēdēs et inhospita tēcta tyrannī
ingredior, traherent cum sēra crepuscula noctem.
signa dedī vēnisse deum, vulgusque precārī
coeperat: inrīdet prīmō pia vōta Lycāōn,
mox ait "experiar deus hic discrīmine apertō
an sit mortālīs: nec erit dubitābile vērū."
nocte gravem somnō necopinā perdere morte
comparat: haec illī placet experientia vērī;
nec contentus eō, missī dē gente Molossā
obsidis ūnūs iugulum mucrōne resolvit
atque ita sēminecēs partim ferventibus artūs
mollit aquīs, partim subiectō torruit ignī.
quod simul inposuit mēnsīs, ego vindice flamma
in dominō dignōs ēvertī tēcta penātēs;
territus ipse fugit nactusque silentia rūris
exululat frūstrāque loquī cōnātur: ab ipsō
colligit os rabiem solitaeque cupīdine caedis
vertitur in pecudēs et nunc quoque sanguine gaudet.
in villōs abeunt vestēs, in crūra lacertī:
fit lupus et veteris servat vestīgia fōrmæ;
cānitiēs eadem est, eadem violentia vultūs,

īdem oculi lūcent, eadem feritātis imāgō est.
occidit ūna domus, sed nōn domus ūna perīre
digna fuit: quā terra patet, fera rēgnat Erīnys.
in facinus iūrāsse putēs! dent ōcius omnēs,
quās meruēre patī, (sīc stat sententia) poenās.
Dicta Iovis pars vōce probant stimulōsque frementī
adiciunt, aliī partēs adsēnsibus inplent.
est tamen hūmānī generis iactūra dolōrī
omnibus, et quae sit terrae mortālībus orbae
fōrma futūra rogant, quis sit lātūrus in ārās
tūra, ferīsne paret populandās trādere terrās.
tālia quaerentēs (sibi enim fore cētera cūrae)
rēx superum trepidāre vetat subolemque priōrī
dissimilem populō prōmittit oriģine mīrā.
Iamque erat in tōtās sparsūrus fulmina terrās;
sed timuit, nē forte sacer tot ab ignibus aether
conciperet flammās longusque ārdēsceret axis:
esse quoque in fātīs reminiscitur, adfore tempus,
quō mare, quō tellūs correptaque rēgia caeli
ārdeat et mundī mōlēs obsessa labōret.
tēla repōnuntur manibus fabricāta cyclōpum;
poena placet dīversa, genus mortāle sub undīs
perdere et ex omnī nimbōs dēmittere caelō.
Prōtinus Aeoliīs Aquilōnem claudit in antrīs
et quaecumque fugant inductās flāmina nūbēs
ēmittitque Notum. madidīs Notus ēvolat ālīs,
terribilem piceā tēctus cāligine vultum;
barba gravis nimbīs, cānīs fluit unda capillīs;
fronte sedent nebulae, rōrant pennaeque sinūsque.
utque manū lātā pendentia nūbila pressit,
fīt fragor: hinc dēnsī funduntur ab aethere nimbī;
nūntia Iūnōnis variōs indūta colōrēs
concipit Īris aquās alimentaque nūbibus adfert.
sternuntur segetēs et dēplōrāta colōnī

vōta iacent, longīque perit labor inritus annī.
Nec caelō contenta suō est Iovis ira, sed illum
caeruleus frāter iuvat auxiliāribus undīs.
convocat hīc amnēs: quī postquam tēcta tyrannī
intrāvēre suī, 'nōn est hortāmine longō
nunc' ait 'ūtendum; vīrēs effundite vestrās:
sīc opus est! aperīte domōs ac mōle remōta
flūminibus vestrīs tōtās inmittite habēnās!'
iusserat; hī redeunt ac fontibus ōra relaxant
et dēfrēnātō volvuntur in aequora cursū.
Ipse tridente suō terram percussit, at illa
intremuit mōtūque viās patefēcit aquārum.
exspatiāta ruunt per apertōs flūmina campōs
cumque satīs arbusta simul pecudēsque vīrōsque
tēctaque cumque suīs rapiunt penetrālia sacrīs.
sī qua domus mānsit potuitque resistere tantō
indēiecta malō, culmen tamen altior huius
unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turrēs.
iamque mare et tellūs nūllum discrīmen habēbant:
omnia pontus erant, dērant quoque litora pontō.
Occupat hīc collem, cumbā sedet alter adunca
et dūcit rēmōs illīc, ubi nūper arābat:
ille suprā segetēs aut mersae culmina villae
nāvigat, hīc summā piscem dēprēndit in ulmō.
figitur in viridī, sī fors tulit, ancora prātō,
aut subiecta terunt curvae vīnēta carīnae;
et, modo quā gracilēs grāmen carpsēre capellae,
nunc ibi dēfōrmēs pōnunt sua corpora phōcae.
mīrantur sub aquā lūcōs urbēsque domōsque
Nēreidēs, silvāsque tenent delphīnēs et altīs
incursant rāmīs agitātaque rōbora pulsant.
nat lupus inter ovēs, fulvōs vehit unda leōnēs,
unda vehit tigrēs; nec vīrēs fulminis aprō,
crūra nec ablātō prōsunt vėlōcia cervō,

quaesītisque diū terrīs, ubi sistere possit,
in mare lassātis volucris vaga dēcidit ālis.
obruerat tumultōs inmēnsa licentia pontī,
pulsābantque novī montāna cacūmina flūctūs.
maxima pars undā rapitur; quibus unda pepercit,
illōs longa domant inopī ieiūnia victū.
Sēparat Āoniōs Oetaeis Phōcis ab arvīs,
terra ferāx, dum terra fuit, sed tempore in illō
pars maris et lātus subitārum campus aquārum.
mōns ibi verticibus petit arduus astra duōbus,
nōmine Parnāsōs, superantque cacūmina nūbēs.
hīc ubi Deucaliōn (nam cētera tēxerat aequor)
cum cōnsorte torī parvā rate vectus adhaesit,
Cōrycidās nymphās et nūmina montis adōrant
fātidicamque Themīn, quae tunc ōrācla tenēbat:
nōn illō melior quisquam nec amantior aequī
vir fuit aut illā metuentior ūlla deōrum.
Iuppiter ut liquidīs stāgnāre palūdibus orbem
et superesse virum dē tot modo mīlibus ūnum,
et superesse vīdit dē tot modo mīlibus ūnam,
innocuōs ambō, cultōrēs nūminis ambō,
nūbila disiēcit nimbīsque aquilōne remōtīs
et caelō terrās ostendit et aethera terrīs.
nec maris īra manet, positōque tricuspile tēlō
mulcet aquās rēctor pelagī suprāque profundum
exstantem atque umerōs innātō mūrīce tēctum
caeruleum Trītōna vocat conchaeque sonantī
īnspirāre iubet flūctūsque et flūmina signō
iam revocāre datō: cava būcina sūmitur illī,
tortilis in lātum quae turbine crēscit ab īmō,
būcina, quae mediō concēpit ubi āera pontō,
lītora vōce replet sub utrōque iacentia Phoebō;
tum quoque, ut ōra deī madidā rōrantia barbā
contigit et cecinit iussōs īnflāta receptūs,

omnibus audita est tellūris et aequoris undīs,
et quibus est undīs audita, coercuit omnēs.
iam mare lītus habet, plēnōs capit alveus amnēs,
flūmina subsīdunt collēsque exīre videntur;
surgit humus, crēscunt sola dēcrēscētibz undīs,
postque diem longam nūdāta cacūmina silvae
ostendunt līmumque tenent in fronde relictum
Redditus orbis erat; quem postquam vīdit inānem
et dēsōlātās agere alta silentia terrās,
Deucaliōn lacrimīs ita Pyrrham adfātur obortīs:
'ō soror, ō coniūnx, ō fēmina sōla superstēs,
quam commūne mihī genus et patruēlis orīgō,
deinde torus iūnxit, nunc ipsa perīcula iungunt,
terrārum, quāscumque vident occāsus et ortūs,
nōs duo turba sumus; possēdit cētera pontus.
haec quoque adhūc vītāe nōn est fidūcia nostrae
certa satis; terrent etiamnum nūbila mentem.
quis tibi, sī sine mē fātīs ērepta fuissēs,
nunc animus, miseranda, foret? quō sōla timōrem
ferre modō possēs? quō cōnsōlante dolērēs!
namque ego (crēde mihī), sī tē quoque pontus habēret,
tē sequerer, coniūnx, et mē quoque pontus habēret.
ō utinam possim populōs reparāre paternīs
artibus atque animās fōrmātae īfundere terrae!
nunc genus in nōbīs restat mortāle duōbus.
sīc vīsum superīs: hominumque exempla manēmus.'
dixerat, et flēbant: placuit caeleste precārī
nūmen et auxilium per sacrās quaerere sortēs.
nūlla mora est: adeunt pariter Cēphēsidas undās,
ut nōndum liquidās, sīc iam vada nōta secantēs.
inde ubi libātōs inrōrāvēre liquōrēs
vestibus et capitī, flectunt vestīgia sānctae
ad dēlūbra deae, quōrum fastīgia turpī
pallēbant muscō stābantque sine ignibus ārae.

ut templi tetigere gradus, prōcumbit uterque
pronus humi gelidōque pavēns dedit ōscula saxō
atque ita 'sī precibus' dixerunt 'nūmina iustis
victa remollēscunt, sī flectitur ira deōrum,
dīc, Themī, quā generis damnum reparābile nostrī
arte sit, et mersīs fer opem, mītissima, rēbus!'
Mōta dea est sortemque dedit: 'discēdite templō
et vėlāte caput cīctāsque resolvite vestēs
ossaque post tergum magnae iactāte parentis!'
obstupēre diū: rumpitque silentia vōce
Pyrrha prior iussisque deae pārere recusat,
detque sibī veniam pavidō rogat ōre pavetque
laedere iactātis maternās ossibus umbrās.
intereā repetunt caecīs obscūra latebrīs
verba datae sortis sēcum inter sēque volūtant.
inde Promēthīdēs placidīs Epimēthida dictīs
mulcet et 'aut fallāx' ait 'est sollertia nōbīs,
aut (pia sunt nūllumque nefās ōrācula suādent!)
magna parēns terrā est: lapidēs in corpore terrae
ossa reor dīcī; iacere hōs post terga iubēmur.'
Coniugis auguriō quamquam Tītānia mōta est,
spēs tamen in dubiō est: adeō caelestibus ambō
diffidunt monītis; sed quid temptāre nocēbit?
dēscendunt: vėlantque caput tunicāsque recingunt
et iussōs lapidēs sua post vestīgia mittunt.
saxa (quis hoc crēdat, nisi sit prō teste vetustās?)
pōnere dūritiem coepere suumque rigōrem
mollīrique morā mollītaque dūcere fōrmam.
mox ubi crēvērunt nātūraque mītior illīs
contigit, ut quaedam, sīc nōn manifestā vidērī
fōrma potest hominis, sed utī dē marmore coepta
nōn exācta satis rudibusque simillima signīs,
quae tamen ex illīs aliquō pars ūmida sūcō
et terrēna fuit, versa est in corporis ūsum;

quod solidum est flectique nequit, mūtātur in ossa,
quae modo vēna fuit, sub eōdem nōmine mānsit,
inque brevī spatiō superōrum nūmine saxa
missa virī manibus faciem trāxere virōrum
et dē fēmineō reparāta est fēmina iactū.
inde genus dūrum sumus experiēnsque labōrum
et documenta damus quā sīmus orīgine nātī.
Cētera dīversīs tellūs animālia fōrmīs
sponte suā peperit, postquam vetus ūmor ab igne
percaluit sōlis, caenumque ūdaeque palūdēs
intumuere aestū, fēcundaque sēmina rērum
vivācī nūtrita solō ceu māttris in alvō
crēvērunt faciemque aliquam cēpere morandō.
sīc ubi dēseruit madidōs septemfluus agrōs
Nīlus et antīquō sua flūmina reddidit alveō
aetheriōque recēns exārsit sīdere līmus,
plūrima cultōrēs versīs animālia glaebīs
inveniunt et in hīs quaedam modo coepta per ipsum
nāscendī spatium, quaedam imperfecta suisque
trunca vident numerīs, et eōdem in corpore saepe
altera pars vīvit, rudis est pars altera tellūs.
quippe ubi temperiem sūmpsere ūmorque calorque,
concipiunt, et ab hīs oriuntur cūcta duōbus,
cumque sit ignis aquae pugnāx, vapor ūmidus omnēs
rēs creat, et discors concordia fētibus apta est.
ergō ubi dīluviō tellūs lutulenta recentī
sōlibus aetheriīs altōque recanduit aestū,
ēdidit innumerās speciēs; partimque figūrās
rettulit antīquās, partim nova mōnstra creāvīt.
Illa quidem nōllet, sed tē quoque, maxime Pŷthōn,
tum genuit, populisque novīs, incognita serpēns,
terror erās: tantum spatiū dē monte tenēbās.
hunc deus arcitenēns, numquam lētālibus armīs
ante nisi in dammīs capreisque fugācibus ūsus,

mille gravem tēlis exhaustā paene pharetrā
perdidit effūsō per vulnera nigra venenō.
nēve operis fāmam posset delēre vetustās,
īnstituī sacrōs celebrī certāmine lūdōs,
Pŷthia dē domitae serpentis nōmine dictōs.
hīc iuvenum quicumque manū pedibusve rotāve
vīcerat, aesculeae capiēbat frondis honōrem.
nōndum laurus erat, longōque decentia crīne
tempora cingēbat dē quālibet arbore Phoebus.
Prīmus amor Phoebī Daphnē Pēnēia, quem nōn
fors ignāra dedit, sed saeva Cupīdinis īra,
Dēlius hunc nūper, victā serpente superbus,
vīderat adductō flectentem cornua nervō
'quid' que 'tibī, lascīve puer, cum fortibus armīs?'
dīxerat: 'ista decent umerōs gestāmina nostrōs,
quī dare certa fērae, dare vulnera possumus hostī,
quī modo pestiferō tot iūgera ventre prementem
strāvimus innumerīs tumidum Pŷthōna sagittīs.
tū face nescio quōs estō contentus amōrēs
īnrītāre tuā, nec laudēs adsere nostrās!'
fīlius huic Veneris 'figat tuus omnia, Phoebe,
tē meus arcus' ait; 'quantōque animālīa cēdunt
cūncta deō, tantō mīnor est tua glōria nostra.'
dīxit et ēlīsō percussīs āere pennīs
īnpiger umbrōsā Parnāsī cōnstitit arce
eque sagittiferā prōmpsīt duo tēla pharetrā
dīversōrum operum: fugat hoc, facit illud amōrem;
quod facit, aurātum est et cuspidē fulget acūtā,
quod fugat, obtūsum est et habet sub harundine
plumbum.
hoc deus in nymphā Pēnēide fixit, at illō
laesit Apollīneās trāiecta per ossa medullās;
prōtinus alter amat, fugit altera nōmen amantis
silvārum latebrīs captīvārumque ferārum

exuviis gaudens innuptaeque aemula Phoebēs:
vitta coercēbat positōs sine lēge capillōs.
multū illam petiēre, illa āversāta petentēs
inpatiēns expersque virī nemora āvia lūstrat
nec, quid Hymen, quid Amor, quid sint cōnūbia cūrat.
saepe pater dīxit: 'generum mihi, filia, dēbēs,'
saepe pater dīxit: 'dēbēs mihi, nāta, nepōtēs';
illa velut crīmen taedās exōsa iugālēs
pulchra verēcundō suffūderat ōra rubōre
inque patris blandīs haerēns cervīce lacertīs
'dā mihi perpetuā, genitor cārissime,' dīxit
'virginitāte fruī! dedit hoc pater ante Diānae.'
ille quidem obsequitur, sed tē decor iste quod optās
esse vetat, vōtōque tuō tua fōrma repugnat:
Phoebus amat vīsaeque cupit cōnūbia Daphnēs,
quodque cupit, spērat, suaque illum ōrācula fallunt,
utque levēs stipulae dēmtīs adolentur aristīs,
ut facibus saepēs ārdent, quās forte viātor
vel nimis admōvīt vel iam sub lūce relīquit,
sīc deus in flammās abiit, sīc pectore tōtō
ūritur et sterilem spērandō nūtrit amōrem.
spectat inōrnātōs collō pendēre capillōs
et 'quid, sī cōmantur?' ait. videt igne micantēs
sīderibus similēs oculōs, videt ōscula, quae nōn
est vīdisse satis; laudat digitōsque manūsque
bracchiaque et nūdōs mediā plūs parte lacertōs;
sī qua latent, meliōra putat. fugit ōcior aura
illa levī neque ad haec revocantis verba resistit:
'nympha, precor, Pēnēi, manē! nōn īnsequor hostis;
nympha, manē! sīc agna lupum, sīc cerva leōnem,
sīc aquilam pennā fugiunt trepidante columbae,
hostēs quaeque suōs: amor est mihi causa sequendī!
mē miserum! nē prōna cadās indignave laedi
crūra notent sentēs et sim tibi causa dolōris!

aspera, quā properās, loca sunt: moderātius, ōrō,
curre fugamque inhibē, moderātius īnsequar ipse.
cui placeās, inquīre tamen: nōn incola montis,
nōn ego sum pāstor, nōn hīc armenta gregēsque
horridus observō. nescīs, temerāria, nescīs,
quem fugiās, ideōque fugis: mihi Delphica tellūs
et Claros et Tenedos Patareāque rēgia servit;
Iuppiter est genitor; per mē, quod eritque fuitque
estque, patet; per mē concordant carmina nervīs.
certa quidem nostra est, nostrā tamen ūna sagitta
certior, in vacuō quae vulnera pectore fēcit!
inventum medicīna meum est, opiferque per orbem
dīcor, et herbārum subiecta potentia nōbīs.
ei mihi, quod nūllīs amor est sānābilis herbīs
nec prōsunt dominō, quae prōsunt omnibus, artēs!"
Plūra locūtūrum timidō Pēnēia cursū
fūgit cumque ipsō verba imperfecta reliquit,
tum quoque vīsa decēns; nūdābant corpora ventī,
obviaque adversās vibrābant flāmina vestēs,
et levis impulsōs retrō dabat aura capillōs,
auctaque fōrma fugā est. sed enim nōn sustinet ultrā
perdere blanditiās iuvenis deus, utque monēbat
ipse Amor, admissō sequitur vestīgia passū.
ut canis in vacuō leporem cum Gallicus arvō
vīdit, et hic praedam pedibus petit, ille salūtem;
alter inhaesūrō similis iam iamque tenēre
spērat et extentō stringit vestīgia rōstrō,
alter in ambiguō est, an sit comprēnsus, et ipsīs
morsibus ēripitur tangētiaque ōra relinquit:
sīc deus et virgō est hic spē celer, illa timōre.
quī tamen īnsequitur pennīs adiūtus Amōris,
ōcior est requiemque negat tergōque fugācis
inminet et crīnem sparsum cervīcibus adflat.
vīribus absūptīs expalluit illa citaeque

victa labōre fugae spectāns Pēneidās undās
'fer, pater,' inquit 'opem! sī flūmina nūmen habētis,
quā nimium placuī, mūtandō perde figūram!'
[quae facit ut laedar mūtandō perde figūram.]
vix prece finītā torpor gravis occupat artūs,
mollia cinguntur tenuī praecordia librō,
in frondem crīnēs, in rāmōs bracchia crēscunt,
pēs modo tam vėlōx pigrīs rādīcibus haeret,
ōra cacūmen habet: remanet nitor ūnus in illā.
Hanc quoque Phoebus amat positāque in stīpite
dextrā

sentit adhūc trepidāre novō sub cortice pectus
complexusque suīs rāmōs ut membra lacertīs
ōscula dat lignō; refugit tamen ōscula lignum.
cui deus 'at, quoniam coniūnx mea nōn potes esse,
arbor eris certē' dīxit 'mea! semper habēbunt
tē coma, tē citharae, tē nostrae, laure, pharetrae;
tū ducibus Latīis aderis, cum laeta Triumphum
vōx canet et vīsant longās Capitōlia pompās;
postibus Augustīs eadem fīdissima cūstōs
ante forēs stābis mediamque tuēbere quercum,
utque meum intōnsīs caput est iuvenāle capillīs,
tū quoque perpetuōs semper gere frondis honōrēs!'
finierat Paeān: factīs modo laurea rāmīs
adnuīt utque caput vīsa est agitāsse cacūmen.
Est nemo Haemoniae, praerupta quod undique
claudit

silva: vocant Tempe; per quae Pēnēōs ab īmō
effūsus Pindō spūmōsīs volvitur undīs
dēiectūque gravī tenuēs agitantia fūmōs
nūbila condūcit summīsque adspergine silvīs
inpluit et sonitū plūs quam vicīna fatīgat:
haec domus, haec sēdēs, haec sunt penetrālia magnī
amnis, in hīs residēns factō dē cautibus antrō,

undis iūra dabat nymphisque colentibus undās.
conveniunt illūc populāria flūmina primum,
nescia, grātentur cōsōlenturne parentem,
pōpulifer Sperchīos et inrequiētus Enīpeus
Āpidanōsque senex lēnisque Amphrŷsōs et Aeās,
moxque amnēs aliī, quī, quā tulit inpetus illōs,
in mare dēdūcunt fessās errōribus undās.
Īnachus ūnus abest īmōque reconditus antrō
flētibus auget aquās nātamque miserrimus Iō
lūget ut āmissam: nescit, vītāne fruātur
an sit apud mănēs; sed quam nōn invenit usquam,
esse putat nusquam atque animō peiōra verētur.
Vīderat ā patriō redeuntem Iuppiter illam
flūmine et 'ō virgō Iove digna tuōque beātum
nescio quem factūra torō, pete' dīxerat 'umbrās
altōrum nemorum' (et nemorum mōnstrāverat
umbrās)
'dum calet, et mediō sōl est altissimus orbe!
quodsī sōla tīmēs latebrās intrāre ferārum,
praeside tūta deō nemorum sēcrēta subībis,
nec dē plēbe deō, sed quī caelestia magna
scēptra manū teneō, sed quī vaga fulmina mittō.
nē fuge mē!' fugiēbat enim. iam pāscua Lernaē
cōnsitaque arboribus Lyrceā reliquerat arva,
cum deus inductā lātās cālīgine terrās
occuluit tenuitque fugam rapuitque pudōrem.
Intereā mediōs Iūnō dēspexit in Argōs
et noctīs faciem nebulās fēcisse volucrēs
sub nitidō mīrāta diē, nōn flūminis illās
esse, nec ūmentī sēnsit tellūre remittī;
atque suos coniūnx ubi sit circumspicit, ut quae
dēprēnsī totiēns iam nōsset fūrta marītī.
quem postquam caelō nōn repperit, 'aut ego fallor
aut ego laedor' ait dēlāpsaque ab aethere summō

cōstitit in terrīs nebulāsque recēdere iussit.
coniugis adventum praesēserat inque nitentem
Īnachidōs vultus mūtāverat ille iuencam;
bōs quoque fōrmōsa est. speciem Sāturnia vaccae,
quamquam invīta, probat nec nōn, et cuius et unde
quōve sit armentō, vērī quasi nescia quaerit.
Iuppiter ē terrā genitam mentītur, ut auctor
dēsīnat inquīrī: petit hanc Sāturnia mūnus.
quid faciat? crūdēle suōs addicere amōrēs,
nōn dare suspectum est: Pudor est, quī suādeat illinc,
hinc dissuādet Amor. victus Pudor esset Amōre,
sed leve sī mūnus sociae generisque torīque
vacca negārētur, poterat nōn vacca vidērī!
Paelice dōnātā nōn prōtinus exuit omnem
dīva metum timuitque Iovem et fuit ānxia fūrtī,
dōnec Arestoridae servandam trādīdit Argō.
centum lūminibus cīnctum caput Argus habēbat
inde suīs vicibus capiēbant bīna quiētem,
cētera servābant atque in statīōne manēbant.
cōnstiterat quōcumque modō, spectābat ad Iō,
ante oculōs Iō, quamvīs āversus, habēbat.
lūce sinit pāscī; cum sōl tellūre sub altā est,
claudit et indignō circumdat vincula collō.
frondibus arboreīs et amārā pāscitur herbā.
prōque torō terrae nōn semper grāmen habentī
incubat īnfēlix līmōsaque flūmina pōtat.
illa etiam supplex Argō cum bracchia vellet
tendere, nōn habuit, quae bracchia tenderet Argō,
cōnātōque querī mūgītūs ēdidit ōre
pertimuitque sonōs propriāque exterrita vōce est.
vēnit et ad rīpās, ubi lūdere saepe solēbat,
Īnachidās: rictus novaque ut cōnspexit in undā
cornua, pertimuit sēque exsternāta refūgit.
nāides ignōrant, ignōrat et Īnachus ipse,

quae sit; at illa patrem sequitur sequiturque sorōrēs
et patitur tangī sēque admīrantibus offert.
dēcerptās senior porrēxerat Īnachus herbās:
illa manus lambit patriūsque dat ōscula palmīs
nec retinet lacrimās et, sī modo verba sequantur,
ōret opem nōmenque suum cāsusque loquātur;
littera prō verbīs, quam pēs in pulvere dūxit,
corporis indicium mūtātī trīste perēgit.
'mē miserum!' exclāmat pater Īnachus inque gementis
cornibus et niveā pendēns cervīce iuvencae
'mē miserum!' ingeminat; 'tūne es quaesīta per omnēs
nāta mihi terrās? tū nōn inventa reperta
lūctus erās levior! reticēs nec mūtua nostrīs
dicta refers, altō tantum suspīria dūcis
pectore, quodque ūnum potes, ad mea verba remūgīs!
at tibi ego ignārus thalamōs taedāsque parābam,
spēsque fuit generī mihi prīma, secunda nepōtum.
dē grege nunc tibi vir, nunc dē grege nātus habendus.
nec finīre licet tantōs mihi morte dolōrēs;
sed nocet esse deum, praeclūsaque iānuā lēti
aeternum nostrōs lūctūs extendit in aevum.'
tālia maerentī stēllātus submovet Argus
ēreptamque patrī dīversā in pāscua nātā
abstrahit. ipse procul montis sublīme cacūmen
occupat, unde sedēns partēs speculātur in omnēs.
Nec superum rēctor mala tanta Phorōnidos ultrā
ferre potest nātumque vocat, quem lūcida partū
Plēias ēnīxa est lētōque det imperat Argum.
parva mora est ālās pedibus vīrgamque potentī
somniferam sūmpsisse manū tegumenque capillīs.
haec ubi disposuit, patriā Iove nātus ab arce
dēsilit in terrās; illīc tegumenque remōvit
et posuit pennās, tantummodo vīrga retenta est:
hāc agit, ut pāstor, per dēvia rūra capellās

dum venit abductās, et strūctīs cantat avēnīs.
vōce novā captus cūstōs Iūnōnius 'at tū,
quisquis es, hoc poterās mēcum cōnsidere saxō'
Argus ait; 'neque enim pecorī fēcundior ūllō
herba locō est, aptamque vidēs pāstōribus umbram.'
Sēdit Atlantiadēs et euntem multa loquendō
dētinuit sermōne diem iūctīsque canendō
vincere harundinibus servantia lūmina temptat.
ille tamen pugnat mollēs ēvincere somnōs
et, quamvīs sopor est oculōrum parte receptus,
parte tamen vīgilat. quaerit quoque (namque reperta
fistula nūper erat), quā sit ratiōne repertā.
Tum deus 'Arcadiae gelidīs sub montibus' inquit
'inter hamādryadas celeberrima Nōnācrīnās
nāias ūna fuit: nymphae Sŷringa vocābant.
nōn semel et satyrōs ēlūserat illa sequentēs
et quōscumque deōs umbrōsaque silva ferāxque
rūs habet. Ortygiam studiīs ipsāque colēbat
virginitāte deam; rītū quoque cīncta Diānae
falleret et posset crēdī Lātōnia, sī nōn
corneus huic arcus, sī nōn foret aureus illī;
sīc quoque fallēbat.

Redeuntem colle Lycaeō

Pan videt hanc pīnūque caput praecīnctus acūtā
tālia verba refert -- restābat verba referre
et precibus sprētīs fūgissee per āvia nymphae,
dōnec harēnōsī placidum Lādōnis ad amnem
vēnerit; hīc illam cursum inpedientibus undīs
ut sē mūtārent liquidās ōrāssee sorōrēs,
Pānaque cum prēnsam sibi iam Sŷringa putāret,
corpore prō nymphae calamōs tenuisse palūstrēs,
dumque ibi suspīrat, mōtōs in harundine ventōs
effēcisse sonum tenuem similemque querentī.
arte novā vōcisque deum dulcēdine captum

'hoc mihi colloquium tēcum' dīxisse 'manēbit,'
atque ita disparibus calamīs conpāgine cērae
inter sē iūctīs nōmen tenuisse puellae.
tālīa dictūrus vīdit Cyllēnius omnēs
subcubuisse oculōs adopertaque lūmina somnō;
supprimit extemplō vōcem firmatque sopōrem
languida permulcēns medicātā lūmina virgā.
nec mora, falcātō nūtāntem vulnerat ēnse,
quā collō est cōnfine caput, saxōque cruentum
dēicit et maculat praeruptam sanguine rūpem.
Arge, iacēs, quodque in tot lūmina lūmen habēbās,
extīnctum est, centumque oculōs nox occupat ūna.
Excipit hōs volucrisque suae Sāturnia pennīs
collocat et gemmīs caudam stēllantibus inplet.
prōtinus exārsit nec tempora distulit īrae
horriferamque oculīs animōque obiēcit Erīnyn
paelicis Argolicae stimulōsque in pectore caecōs
condidit et profugam per tōtum exercuit orbem.
ultimus inmēnsō restābās, Nīle, labōrī;
quem simulac tetigit, positīsque in margine rīpae
prōcubuit genibus resupīnōque ardua collō,
quōs potuit sōlōs, tollēns ad sīdera vultūs
et gemitū et lacrimīs et lūctisonō mūgītū
cum Iove vīsa querī finemque ōrāre malōrum.
coniugis ille suae complexus colla lacertīs,
fīniat ut poenās tandem, rogat 'in' que 'futūrum
pōne metūs' inquit: 'numquam tibi causa dolōris
haec erit,' et Stygiās iubet hoc audīre palūdēs.
Ut lēnīta dea est, vultus capit illa priōrēs
fitque, quod ante fuit: fugiunt ē corpore saetae,
cornua dēcrēscunt, fit lūminis artior orbis,
contrahitur rictus, redeunt umerīque manūsque,
ungulaque in quīnōs dilāpsa absūmitur unguēs:
dē bove nīl superest fōrmae nisi candor in illā.

officiōque pedum nymphē contenta duōrum
ērigitur metuitque loquī, nē mōre iuvencae
mūgiat, et timidē verba intermissa retemptat.
Nunc dea līnigerā colitur celeberrima turba.
huic Epaphus magnī genitus dē sēmine tandem
crēditur esse Iovis perque urbēs iūcta parentī
templa tenet. fuit huic animīs aequālis et annīs
Sōle satus Phaethōn, quem quondam magna
loquentem
nec sibi cēdentem Phoebōque parente superbum
nōn tulit Īnachidēs 'mātrī' que ait 'omnia dēmēns
crēdis et es tumidus genitōris imāgine falsī.'
ērubuit Phaethōn īramque pudōre repressit
et tulit ad Clymenē Epaphī convīcia mātrem
'quō' que 'magis doleās, genetrīx' ait, 'ille ego līber,
ille ferōx tacuī! pudet haec opprobria nōbīs
et dīcī potuisse et nōn potuisse refellī.
at tū, sī modo sum caelestī stirpe creātus,
ēde notam tantī generis mēque adsere caelō'
dīxit et implicuit māternō bracchia collō
perque suum Meropisque caput taedāsque sorōrum
trāderet ōrāvīt vērī sibi signa parentis.
ambiguum Clymenē precibus Phaethontis an īrā
mōta magis dictī sibi crīminis utraque caelō
bracchia porrēxit spectānsque ad lūmina sōlis
'per iubar hoc' inquit 'radiīs īnsigne coruscīs,
nāte, tībī iūrō, quod nōs auditque videtque,
hoc tē, quem spectās, hoc tē, quī temperat orbem,
Sōle satum; sī ficta loquor, neget ipse videndum
sē mihi, sitque oculīs lūx ista novissima nostrīs!
nec longus labor est patriōs tibi nōsse penātēs.
unde oritur, domus est terrae contermina nostrae:
sī modo fert animus, gradere et scītābere ab ipsō'
ēmicat extemplō laetus post tālia mātis

dicta suae Phaethōn et concipit aethera mente
Aethiopāsque suōs positōsque sub ignibus Indōs
sīdereīs trānsit patriōsque adit inpiger ortūs.